

گورهای اشکانی گورستان خانقاه گیلوان

دکتر رضا رضالو

عضو هیات علمی دانشگاه ممقق اردبیلی

فریبرز طهماسبی کلهر

سرشناسه : رضا، رضا. ۱۳۵۵
 عنوان و نام پدید آور : گورهای اشکانی کورستان خانقاه کیلوان / تألیف: رضا رضا، فریبرز
 طهماسبی کله سر
 مشخصات نشر: تبریز: پروژه ترجمه حسنلو. ۱۳۹۱
 مشخصات ظاهری : [۱۹۸] ص. مصور
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۷۵-۳-۱
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: کورستان خانقاه کیلوان (خلخال)
 موضوع: باستان شناسی -- ایران -- تاریخ
 موضوع: تشریح و تفسیر. مراسم -- ایران -- تاریخ -- اشکانیان. ۲۴۹ ق.م - ۲۲۶ م
 موضوع: گورها و کورستان ها
 موضوع: ایران -- تاریخ -- اشکانیان. ۲۴۹ ق.م - ۲۲۶ م
 شناسه افزوده : طهماسبی کله سر. فریبرز. ۱۳۵۸-
 رده بندی کنگره : ۱۲۱۱ / ۶۸۵ / D5K
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۳۱۵۴
 شماره کتابخانه ملی : ۲۰۱۳۴۷۱

گورهای اشکانی کورستان خانقاه کیلوان

مؤلف : رضا رضا، فریبرز طهماسبی کله سر
 ناشر : پروژه ترجمه حسنلو
 نوبت چاپ : اول، ۱۳۹۱
 تیراژ : ۱۰۰۰
 تعداد صفحه و قطع : ۱۹۸ / وزیری
 مروفهینی و صفحه آرای : خدمات نشر ماه ارین
 چاپ : سه پند
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۷۵-۳-۱
 قیمت : ۷۰۰۰ تومان

نشر پروژه

تبریز: خیابان امام، بازار کیود

ها ۳، طبقه همکف، پلاک ۳۴

تلفن: ۵۶۵۱۵۱۸ (۰۴۱۱)

www.nashreprojeh.com

پیشگفتار

دوره اشکانی یکی از دوره‌های تاریخی مهم ایران به شمار می‌آید. متأسفانه علیرغم اهمیت این دوره، اطلاعات ما از مواد فرهنگی و باستان‌شناسی آن بسیار ناقص است. یکی از زمینه‌هایی که می‌تواند ما را در ارتباط با اعتقادات و آداب و سنن این دوران کمک نماید، تدفین‌های این دوره است. شیوه تدفین در نزد هر قومی از ویژگی‌های خاصی برخوردار بوده و در واقع بیانگر تفکرات، عقاید و فرهنگ آن جامعه است؛ به عبارت دیگر تدفین و آثار آن را می‌توان تجلی مستقیم باورها دانست. گورستان خانقاه گیلوان در استان اردبیل و در شهرستان خلخال قرار گرفته است. این گورستان در جریان یک پروژه جاده‌سازی در روستای خانقاه، آشکار گردید. در این گورستان تا به امروز، چهار فصل کاوش باستان‌شناسی، به سرپرستی نگارنده انجام گردیده که در نتیجه این کاوش‌ها، گورهایی از دوره مفرغ میانی تا دوره اشکانی به دست آمده است. از گورهای کاوش‌شده، چهار گور مربوط به دوره اشکانی است. این گورها به شکل چاله‌ای با گودالی بوده و در کنار آن‌ها هدایایی از قبیل ظروف سفالی، اشیای مفرغی و آهنی و زینت‌آلات و مهره‌هایی با اشکال مختلف، قرار داده شده است. تدفین‌ها عموماً به شکل انفرادی است. تدفین‌ها در وضعیت‌های مختلف از قبیل طاق باز و جمع‌شده و در جهات مختلف صورت گرفته است. نمونه تدفین‌های چاله‌ای دوره اشکانی، علاوه بر گورستان خانقاه گیلوان، از گورستان سد اسکندر گرگان، سنگ شیر همدان، چشمه‌سار تخت جمشید و وسکه به دست آمده است. نمونه تدفین‌های با وضعیت طاق باز نیز در دوره اشکانی از جمله وضعیت‌های معمول تدفین بوده که علاوه بر گورستان خانقاه گیلوان از گورستان‌های سنگ‌شیر همدان،

کنگاور، قبرستان حومه شوش، چشمه‌ساز تخت جمشید، سد اسکندر گرگان، وسکه و میانرود به دست آمده است. همچنین از نمونه وضعیت تدفین جمع‌شده این دوره، علاوه بر گورستان خانقاه گیلوان در گورستان‌های سنگ‌شیر همدان، گنگاور، طاق بستان، گرمی و سکه و میانرود به دست آمده است. کاوش‌ها و بررسی‌هایی که تاکنون انجام شده مؤید این نکته است که از دوران‌های پیش از تاریخ، شیوه‌های تدفین گوناگونی به کار گرفته شده و در دوره اشکانی نیز، به سبب نظام ملوک‌الطوایفی حاکم، وجود مذاهب گوناگون و غیره شیوه‌های متنوعی جهت دفن افراد به کار گرفته شده است. این کاوش‌ها با همت و تلاش برادر بزرگوار، جناب آقای مهندس بهروز ندایی، مدیریت محترم سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اردبیل و در سایه حمایت ایشان صورت گرفته که از ایشان کمال تشکر را داریم.

فهرست مطالب اجمالی

عنوان	صفحه
فصل اول جغرافیای طبیعی و انسانی استان اردبیل	۱۵
فصل دوم مروری بر تاریخ و فرهنگ دوره اشکانی	۵۵
فصل سوم گورستان خانقاه گیلوان	۸۱
فصل چهارم سایر محوطه‌های گورستانی اشکانی در ایران	۱۵۳
منابع و مآخذ	۱۹۱

فهرست مطالب تفصیلی

صفحه	عنوان
	فصل اول جغرافیای طبیعی و انسانی استان اردبیل
۱۵	موقعیت استان اردبیل
۱۶	بافت زمین شناسی
۱۷	ناهمواری ها
۱۸	ارتفاعات
۲۲	دشت ها
۲۲	آب و هوا
۲۳	ویژگی های اقلیمی
۲۳	جریانات هوایی
۲۴	بادها
۲۷	منابع آب
۲۹	رودها
۲۹	دریاچه ها
۳۱	قنات ها و چشمه ها
۳۲	پوشش گیاهی
۳۳	پیشش جانوری
۳۵	معادن
۳۵	کوچ نشینی
۳۵	شهرستان خلخال
۳۸	جغرافیای طبیعی
۳۹	زمین شناسی
۴۱	ویژگی های اقلیمی
۴۲	خاک شناسی
۴۵	

۴۶ ————— جغرافیای تاریخی

فصل دوم مروری بر تاریخ و فرهنگ دوره اشکانی

۵۵ ————— وجه تسمیه

۵۷ ————— خلاصه‌ای از تاریخ آذربایجان در ادوار باستان

۶۱ ————— اردبیل

۶۲ ————— دین در دوره اشکانی

۷۰ ————— تاریخ سیاسی ایران در دوره اشکانیان

۷۵ ————— نژاد و خاستگاه اشکانیان

۷۸ ————— اوضاع اجتماعی در دوره اشکانی

۷۹ ————— اقتصاد و پول

۷۹ ————— زبان و خط

فصل سوم گورستان خانقاه گیلوان

۸۱ ————— موقعیت قرارگیری گورستان خانقاه گیلوان

۸۲ ————— پیشینه مطالعات و شیوه مطالعه داده به دست آمده

۸۳ ————— شیوه ثبت و ضبط اطلاعات (داده‌های سفالی)

۸۷ ————— گورها

۹۳ ————— گورهای اشکانی گورستان خانقاه گیلوان

۹۴ ————— گور شماره ۱۸

۱۰۳ ————— هدایای قرار داده شده در گور شماره ۱۸

۱۰۵ ————— گور شماره ۲۰

۱۱۰ ————— گور شماره ۲۱

۱۱۷ ————— گور شماره ۲۲

۱۲۵ ————— هدایای گور شماره ۲۲

۱۳۰ ————— گورهای منطقه مغان

۱۳۰ ————— پیشینه مطالعات

۱۳۱ ————— موقعیت قرارگیری محوطه‌های مورد مطالعه

۱۳۵ ————— تپه خرمن امستان علیا (قریه شیخلر)

۱۳۷ ————— کاوش تپه کن پری

۱۳۸ ————— کاوش در محوطه آیری زمین

۱۴۰	تپه پیه درق
۱۴۱	تپه حاتم پیه درق
۱۴۲	تپه همت سلاله
۱۴۴	حفاری در چوجیران
۱۴۵	محوطه قیشتاغ اوستی
۱۴۶	انواع قبور دوره اشکانی در مغان
۱۴۹	روش اول، گورهای سنگی (۵۸ ق.م تا ۴۰ میلادی)
۱۴۹	روش دوم، گورهای خمره‌ای (۴۰ تا ۷۸ میلادی)
۱۵۱	گورهای خمره‌ای (۷۸ تا ۱۹۱ میلادی)

فصل چهارم سایر محوطه‌های کورستانی اشکانی در ایران

۱۵۳	محوطه‌های شمال ایران
۱۵۴	شیمان
۱۵۴	شاه پیر
۱۵۴	جوبن
۱۵۵	حسنی محله
۱۵۵	نوروز محله
۱۵۵	خرم رود
۱۵۵	قلعه کوتی دیلمان
۱۵۶	قلعه کوتی اشکور
۱۵۶	گورستان وسکه
۱۵۶	گورستان میانرود
۱۵۸	سد اسکندر
۱۶۱	گورهای غرب ایران
۱۶۲	محوطه سنگ شیر همدان
۱۶۲	تدفین تابوتی
۱۶۲	تدفین‌های گودالی
۱۶۴	طاق بستان
۱۶۴	زردویان
۱۶۵	کنگاور
۱۶۶	گورهای گودالی
۱۶۶	

۱۶۷	قبر خمره‌ای
۱۶۷	تدفین‌های تابوتی
۱۶۸	گورهای منطقه جنوب غربی
۱۶۸	دستوا در شوشتر
۱۶۹	گورستان شوش
۱۷۲	گورستان حومه شوش
۱۷۳	چغامیش
۱۷۳	گورهای جنوب ایران
۱۷۴	چشمه‌سار تحت پوشش
۱۷۵	شمی
۱۷۶	گورستان شغاب
۱۷۷	خلیج فارس (جزیره خارک)
۱۷۷	گورهای مرکز ایران
۱۷۷	دساوند
۱۷۸	گورهای جنوب شرق ایران
۱۷۸	مقایسه گورهای خانقاه کیلوان با گورهای سایر مناطق
۱۷۸	گور شماره ۱۸
۱۸۰	گور شماره ۲۰
۱۸۱	گور شماره ۲۱
۱۸۲	گور شماره ۲۲
۱۸۵	کلام آخر
۱۹۱	منابع و مأخذ